

"PROLETAREC"
je delavski list
za
misleče čitatelje.

PROLETAREC

OFFICIAL ORGAN JUGOSLAV FEDERATION, S. P.

GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

STEV.—NO. 1172

Entered as second-class matter December 4, 1927, at the post office
at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3d, 1879.

CHICAGO, ILL., 27. FEBRUARJA (FEBRUARY 27,) 1930.

Published weekly at
3039 W. 26th St.

Drugi najstarejši
jugoslovanski
socialistični list.

LETO—VOL. XXV.

CERKVE ZA "KRŠČANSTVO" V SOVJETSKI UNIJI

PAPEŽ, CANTEBURYSKI NADŠKOF IN ŽIDOVSKI RABJI PROTI BREZBOŽNIŠTVU V RUSIJII

Ruska pravoslavna cerkev odklanja "pomoč" in obsoja papežko gonjo proti U. S. S. R.

Vsaka revolucija je bila več ali manj tudi revolucija proti obstoječi veri. Revolucija v Rusiji ni bila izjema v tem pravilu

Ko je papež Pij nedavno pozval vse krščanske vere na obrambo "bogoslužja" v sovjetski Rusiji, je dobil nagloma solidaren odziv vseh, tudi židovske, samo pravoslavna v Rusiji je mnenja, da se bo že sama branila.

Cemu toliko krika v "krščanskem" svetu? Mar v Rusiji res streljajo duhovnike kar od kraja? Morda mučijo vernike, kakor so včasih "verniki" mučili krivoverce? Ali je sovjetska vlada uvedla inkvizicijo?

Bistvo pravoslavne cerkve v Rusiji.

Pod carizmom je bila pravoslavna cerkev državna cerkev. Car je bil njen vrhovni poglavnik. Služila je reakciji, hlapčevala mogotem in držala mužike v praznovrstvu kakršno se dobi samo še v južnih državah naše Unije in v drugih najbolj zaostalih deželah na svetu.

S padcem carizma je padla tudi njegova pravoslavna konfesija. Boljševska revolucija je šla korak dalje in je napovedala ostankom carjeve cerkve brezbožnega boja. Ako hoče vlada nove Rusije dvigniti izobrazbo svojih 150 milijonov prebivalcev, jim mora razlagati glupost praznovrstva, katerega se posebno na kmetih še trdi drže.

Nacini, ki se jih poslužuje vlada.

Lokalne in tudi centralne sovjetske oblasti so spremenile mnogo cerkv v gledališča, šole, muzeje in za drugo kripto uporabo. Cerkev je bila v carski Rusiji veliko preveč tudi če bi vsi prebivalci zahajali vanje. Sovjetski režim je predvsem odpravil številne samostane in jih upotreljal v druge namene, npr. šole, bolnišnice, sirotišnice itd. Po revoluciji je bila pod vodstvom boljševikov ustanovljena organizacija brezbožcev, ki je bila v svoji propagandi proti pravoslavnim in vsem drugim cerkvam po nazorih zapadne Evrope in Amerike brutalno brezobzirna. Ni morila kristjanov, nego norčevala se je iz njihovih svetinj, iz svetnikov in verskih ceremonij takoj zelo, da je bilo v buržavnam časopisu po svetu mnogo zgrajanja proti njim.

Naravno, da so pogumnejši duhovniki v Rusiji storili kolikor mogoče, da pripomorejo cerkvi nazaj v stare čase pod carizem. Oblasti so vsakega, ki so ga izsledile, kaznavale, ne vselej tega ker so molili, pač pa vselej njihovega kontrarevolucionarnega delovanja.

Revolucija in cerkev.

Nobena revolucija v zgodovini ni skušala tako temeljito spraviti vpliv ostarele cerkve s sveta kakor ga skuša ruska revolucija. Bilo pa je že mnogo revolucij, ki so nastopale proti cerkvam veliko bolj ostro — varnem.

Cerkve in beraštvo gre skupaj

Beračice pred neko cerkvijo v Leningradu, ki prosijo miločnine in obljuhajo molitve v povračilo. Sovjetika vlada želi uporabiti čimveč cerkva v koristne namene in dvigniti gospodarstvo dežele tako visoko, da bo beraštvo avtomatično izginilo. Radi spreminjanja cerkva v delavsko dvorano, muzeje in zabavišča, je "krščanski" svet na poziv papeža podvzel proti tej "brezbožni" politiki sovjetske vlade veliko propagando, na katero se pa ona ne ozira. Več o tem vidite v članku v prvih dveh kolonah na tej strani.

Naglo naraščanje vladnih izdatkov

V kapitalistični uredbi, ko so politični uradi združeni z veliko porcio grafta, so upravni izdatki silno visoki. V fiskalnem letu 1927 so upravni stroški za vsakega prebivalca v tej deželi znašali \$102.67. Vzemimo za primera družino petih oseb. Federalni, državni, okrajni in občinski stroški zanjo so znašali imenovanega leta \$513.35. Od tega gre okrog dve sto za graft, nad sto dolarjev na račun slabega gospodarstva in reda, in še ostala vstopa se resnično porabi za upravičene izdatke.

Stevilo menihov na gori Atos se manjša

Stevilo menihov na gori Atos, ki je meniška republika ob Egejskem morju, se naglo manjša. Pred vojno je bilo tu 15,000 pravoslavnih menihov, danes jih je komaj še 2,400. Samostanov ima mnogo, med katerimi je 17 grških, 1 srbskih, 1 bolgarskih in 1 ruskih. Imajo kapelice, cerkev in gospodarska poslopja.

Vpliv moderne dobe ima za menihe slabe posledice tudi na gori Atos. Samota in mistika več ne mičeta. Viri dohodkov, ki so ga tvorili romarji iz vseh pravoslavnih dežel, so se zmanjšali, in menihi so moralni zredčiti svoje vrste.

morjih, umoril devet moških sebi v zavab.

Dasi arretiranec ne kaže znakov blaznosti, je njegova manjša abnormalna. Namesto v ječu, kjer ga bodo morda držali nekaj let, spada v bolnišnico za duševno bolne. V interesu družbe in v interesu takih bolnikov je, da se jih zdravi na varnem.

JUBILEJNA ŠTEVILKA

k petindvajsetletnici

"Proletarca"

izide koncem aprila.

Glejte oglase v tej številki.

SKLICANJE KONVENCIJE ZA REORGANIZIRANJE U. M. W. OF A.

PRIČELA SE BO 10. MARCA V SPRINGFIELDU, ILL.

Progresivci med sklicatelji. — Izvoljen bo nov glavni odbor. — Program konvencije vključuje temeljne spremembe v ustavi unije.

Illinoiski distrikt U. M. W. of A. je v sporazumu z nezadovoljnimi lokalnimi v drugih distriktil sklical posebno konvencijo, katera se prične v pondeljek 10. marca v Springfieldu, Ill.

V sklicateljskem odboru so poleg zastopnikov illinoiskega distrikta Alexander Howat in August Dorchy iz Kansasa, John Brophy iz Pennsylvanije, J. M. Thornton in Oral Daugherty iz Ohio, John Walker, predsednik illinoiske delavske federacije, Adolf Germer in več drugih.

Program konvencije vsebuje strmolagljivje Lewisa in njegove administracije, izvolitev novega odbora U. M. W. na podlagi nove ustave, zavarovanje samopravne distriktnih organizacij, načrt nove ustave pa določa, da bo imovina last organizacije, ki jo je spravila skupaj, ne pa kakega sampašnega diktatorja.

Konvenciji bo predložen načrt za popolno preosnovu U. M. W., za obnovitev razpadlih distriktov in za organiziranje premogarjev v vseh državah. Njen glavni namen naj bi bil boj proti prohibiciji.

Taka "liberalna" stranka ni nima smisla. Celo najbolj navdušeni "progresivni mokrači" smatrajo, da bi "ideja" ne imela uspeha. Političarji, ki so na "gorkem" bodisi v republikanski ali demokratski stranki, želite ostati na zapečku neglede na ime, kajti s "prohibicijo" kar je, so čisto zadovoljni. Lahko pijejo, če jim želodec dopušča, všečcejo podkupnine in varajo volilce s svojim navideznim bojem proti prohibiciji.

Walter Nesbit, tajnik illinoiskega distrikta, je postal vsem podružnicam U. M. W. of A. cirkular, v katerem jim predlagata, da naj nehačjo pošiljati asesment mrtvemu Lewisovemu odboru v Indianapolis, mesto tega pa naj ga pošljejo v Springfield, kjer bo izdano

Zadružne novice iz Slovenije

Nova delavska družba v Ljubljani. Naše delavstvo deluje z vso vremenu na gospodarski povzdigi. Res lepo se razvijajo delavske zadruge. Konzumno društvo za Slovenijo otvarja filialo za filialo, prav tako "Produkcija", ki bo te dni odprla svojo sedmo podružnico v Kranju. Zaupanje širokih množic do svojih zadrug raste. Hranilne vloge so dejanski znak tega. Konzumno društvo za Slovenijo je že dne doseglo že — 9 in pol milijona dinarjev (to je 38 milijonov kron!), kar je z ozirom na Jugoslavijo velika znak tega. Konzumno društvo za Slovenijo je že dne doseglo že — 9 in pol milijona dinarjev (to je 38 milijonov kron!), kar je z ozirom na Jugoslavijo velika znak tega.

Te dni pa se je osnovala delavska delavska družba "Jugometalija" z glavnico enega milijona dinarjev, ki bo razdeljen na 10,000 delnic po 100 dinarjev. Med osnovenjali so: Nova Jugometalija d. z. o. z. Zveza kovinskih delavcev ("Tajništvo Ljubljana"), "Produkcija" in Zadružna banka. Poziv na podpis delnic izide prav v kratkem.

Krojaški delavci v Ljubljani so nedavno ustanovili stavbo n gospodarsko zadrugo "Krojaški Dom". Zadruga ima lep delokrog. V odboru so vrlji so drugi. V Zagrebu so ustanovili zagrebski krojači krojaško produktivno zadrugo. Giblje se!

Zadružna banka v Ljubljani se prav ugodno razvija. Zaključek za leto 1929 kaže lepe rezultate, dasi banka ne gre za dobički, ampak dela za razvoj zadrugarstva.

Zadružna zveza v Ljubljani, ki združuje klerikalne zadruge, je slavila za leta 30-letnico obstoja. Dr. Susteršič, ki jo je v svoje politične svrhe ustanovil, je že pred 10-letjem prekel svoje nekdane nauke in se je svečano odpovedal klerikalizmu. No, kar je pa dobro ustanovil, pa še vedno živi.

RAZPOROKE V KANADI

Razporoke v Kanadi niso tako pogoste kakor v tej deželi, vendar tudi tam naraščajo. Leta 1929 je bilo izdanih 816 razporok, ali 31 več kakor leto prej.

SOCIALISTIČNA STRANKA DOBILA 2,500 NOVIH ČLANOV.

Mesece januarja je dobila socialistična stranka 2,500 novih članov. Kampanja za neno pojačanje je v teku, v mnogih državah pa se strankine organizacije nano še pripravljajo. Cilj je 30,000 novih članov do konca tega leta.

Vsako uro ena razporoka

Tekom leta 1929 je prišla v čakaškem okraju ena razporoka vsakih 55 minut ali ena na vsakih 103 družin. Vseh razporok skupaj je bilo 9,669, ali 200 več kakor v prejšnjem letu.

PIŠITE UPRAVNOSTU!

Ako je v vašem imenu in naslovu, ki je prilepljen na listu, pomota, ali če se kakša številka izgubi, ali če ste dobili slučajno kakšno pokvarjen izvod, nam sporočite v pismu ali dopisnici, da pomota popravimo, oziroma, da vam pošljemo drugo številko lista. Naša želja je naročnikom ustrezeni. Od njih pa pričakujemo, da nam vse morebitne pomankljivosti glede lista sproti sporočite.

Glasovi iz našega Gibanja

TEŽKE NEPRILIKE "RADNIKOVIH KOMUNISTOV V DETROITU"

Zamotanosti v Radničkem domu so povzročile mnogo preiskovanja in bojev

Detroit, Mich. — Vsi, ki čitate Proletarca in druge jugoslovanske liste, se spominjate bojev, ki smo jih imeli vsa leta po vojni v podpornih društvenih in v javnem življenju naše naselbine vsled komunističnega "vrtanja". Njihov boj je bil v glavnem napred proti socialistom. Nekjer in nobenkrat niso zamudili ničesar v svojem blaznem sovraštvu do socialistov.

Izmed slovenskih, oziroma narodnostno mešanih organizacij je imelo največji boj z njimi društvo št. 121 SNPJ. Prihajali so v društevno in ga hoteli pretvoriti v orodje, ki naj bi jim dajalo sredstva in moralno oporo v njihovi politiki. Njim je bil komunizem nekak sport, ki jih je zabaval.

Leta 1926 so bili predlagani v društvo št. 121 Krznarić, Dobijaš in Balabanec, ki so bili tedaj voditelji komunistov v Detroitu.

Od dneva, ko so bili predlagani, pa do naslednjene društvene seje, so že sklicali "izredno" zaupno sejo članov SNPJ, pod imenom jednote. Pozvali so samo člane, ki so jih smatrali za svoje pristaše. Nekaj takih pozivnic je prišlo v ruke tudi "nežanesljivim", in tako smo nekateri dobili priliko, da se udeležimo njihovega zaupnega tajnega sestanka.

Pridemo, in se spogledajo. "Kaj vrata vi hočete tu?" "Prišli smo na sejo članstva SNPJ., ki jo sklicujete."

Na tej seji sta Dobijaš in Balabanec izjavila, da pristopata v SNPJ. z namenom, da pomagata zrušiti korumpirano mašino v druš. št. 121 in v glavnem uradu. Predstavila sta se torej v poziciji odrešenika.

Lojalni člani v druš. št. 121, ki je eno največjih v SNPJ., so izprevideli, da se bliža odločilen boj, pa so se pripravili nanj. Skozi celo leto 1927 so trajali boji. Na seje je prihajala celo množica članov, in seje so se vlekle včas več kot še enkrat dalj kot trajajo običajno. Dobijaš in Balabanec nista bila sprejeta v jednotu, Krznarić pa je bil bolj taktičen. Ko je izprevidel, da mu v društvu št. 121 ne bo lahko priti, ga ni bilo več bližu, ne na sejo, čeravno je živel samo par korakov stran od dvorane, prošnjo za pristop pa je položil v društvu št. 518, v katerem so imeli njegovi pristaši odločilenvi vpliv. Bil je sprejet in je ostal v njemu do oktobra 1929, nato pa je vzel prestopni list k druš. št. 121, h kateremu je nameraval pravno pristopiti. Ze na prvi seji se je postavil v pozor voditelja svoje skupine. Govoril je o "reakcionarnem" odboru tega društva, na naslednji seji pa je spravil na dnevnih red samovjetsko Rusijo, društvene zadeve pa so bile porinjene na stran. Društvo je imelo več stotakov v blagajni, pa je predlagal, da se da \$25 v fond za ral slabo knjigovodstvo, njihov sprejem sovjetskih letalcev, ki vi pristaši pa so zahtevali, da

so prišli v Detroit "Sovjetska zemlja", in da se jim da \$50 v fond za nakup enega traktorja, za katerega naj se zbere zadostna vsota v Detroitu.

Nekaj članov s tem ni soglasilo. Videli so, kako so komunisti vse pretiravali, še manj pa so soglašali s predlogi, da se bi denar članstva porabilo za namene, za kakršne ni bil nabran. Krznarić pa je vplil nanje, glejte jih, kontrarevolucionarje in socialpatriote! Dejal jim je vse, kar mu je prišlo na misel. Argumentiral je, da se ne zavedamo kaj so problemi delavstva, in da pomagamo buržaviji rušiti sovjetsko Unijo. Na socialiste so iz njegovih ust letel strelice vse križem. Bili so mu pa v želodcu, kajti vedel je, da posebno eni dobro poznajo njegove skrite nakane in njegovo delovanje.

Kaj se je zgodilo s temi revolucionarji, ki so nas psovali z izdajalcem in zarotnikom in nas blatišči na najbolj umazane načine?

Večinoma so jih izključili iz komunistične stranke in v komunističnem "Radniku" so bili uradno proglašeni za "kontrarevolucionarje" . . .

Bili so komunistični voditelji v društvenih, ali pa voditelji svoje frakcije, kjer niso imeli večine, bili so "odlične" osebnosti v detroitski komunistični stranki, ki njihova beseda je v jugoslovanski komunistični sekcijski ter pri "Radniku" veliko veljavna. Danes so potisnjeni na "smetišče" izdajalcev, zarotnikov, in "kontrarevolucionarjev".

Radnički dom je imel dohodek in bi bil lahko polovico iz-

več. Ali ob enem je on socialisti, ki veruje v moč agitacije. Na drugem mestu je Anton Janković v Clevelandu. Poslal je vsega skupaj 66 naročnin. Drugi agitatorji v Clevelandu in okolici še niso stopili dosti v akcijo.

Prihajal je nato sem S. Zinić od "Radnika", da je raziskoval, kdo je zakrivil finančno krizo Radničkega doma. Začeli so pregledovati poslovne (računske) knjige, a bolj ko so računalni manj so se spoznali nanje. Dognali so le, da so računi zmesani in tedaj se je začel prepričati med Krznaričem in Zinićem radi "pitjanja", kje so novci. Zinić, ki je bil nedavno obsojen na deportacijo, je kritiziran, da se da \$25 v fond za ral slabo knjigovodstvo, njihov sprejem sovjetskih letalcev, ki vi pristaši pa so zahtevali, da

V izkazu v tej številki beležimo 151 polletnih naročnin, ali 19 več kakor v prejšnjem. Na prvem mestu je Jos. Snay, ki je že prekorčil število 100 naročnin. Največ jih je dobil v naselbinah Pensylvanije. Sodrug Snay je porabil za to agitacijo tiste dneve, na katerih mu je kompanija radi zmanjšanega obrata dala dopust. Marsikdo si bi rajše odpoičil doma, ali on gre na agitacijo. Sodrug Snay ima ženo in otroke. Ali ob enem je on socialist, ki veruje v moč agitacije.

Na drugem mestu v izkazu je s. Anton Janković v Clevelandu. Poslal je vsega skupaj 66 naročnin. Drugi agitatorji v Clevelandu in okolici še niso stopili dosti v akcijo.

Energičen agitator "Proletarca" je vsekakor s. Jacob Rožič v milwaukeeški naselbini. V izkazu drži tretjo mesto. Chas. Pogorelec je na četrtem.

John Šular v Kansusu dobro agitira. Poslal je že 13 naročnin. John Teran, Ely, Minn., je poslal 12. On je pionir med "Proletarčevimi" agitatorji. Iz Waukegana jih je poslal Martin Judith 12, Henrik Pečarič iz Krayna 11, George Smrekar 13 itd.

Število agitatorjev se stalno poveča, kar je potrebno, če hočemo doseči cilj, ki je 3,000 celoletnih naročnin od strani agitatorjev do konca tega leta. Da bo kvota izpolnjena, je treba še 2,753 celoletnih naročnin.

Sedemdeset agitatorjev je zastopanih v seznamu poslanih naročnin. V prešlem izkazu jih je bilo 52, v tem jih je 18

se naj jim situacijo pojasni. Pa so nekaj pojasnjevali o vojni opasnosti, o sovjetski Rusiji, nato šele so prišli na Radnički dom, čigar vodstvo je delalo sicer napake, toda z dobro revolucionarno voljo se bodo izravnale.

Ali knjige bi bilo treba vsekakor spraviti v red, pa so dobili s posredovanjem glavnega komunističnega urada v New Yorku večšaka, ki pa tudi ni imel zmožnosti, da bi dal o računih točno poročilo, nego je moral le konstatirati, kar je bilo že prej znano. Celo razjel je se malo in dejal, da je vsak šolarček sposoben voditi knjige na tak način, oziroma, šolarčki bi jih vodili bolje.

Krznarić, Dobijaš in Čičić so resignirali iz odbora Radničkega doma, na seji kom. organizacije pa so bili izključeni iz komunistične stranke.

Pisali so v knjigo izdatke v vstopah okrog tisoč dolarjev, ne da bi bili zabeležili, čemu so bile potrošene.

Ko so Radnički dom povečali, ni bilo v pogodbah vse v redu, vsled česar je bilo potrošenih \$5,000.

To so torej tisti revolucionarji, ki so hiteli pristopati v S. N. P. J. z vojno napovedjo, da bodo zrušili "korumpiran" glavni odbor in pa enako "korumpirano" mašino društva št. 121.

Bratje na oni strani, vprašavaj vas, kje je njihova poštenost, njihova radnička svijest, o kateri so nam toliko pravili in viste se tako navduševali zanje?!

Vaše žulje, yašo dobro voljo so izkorisčali, vi pa ste dajali in dajali. Živelji so udobno, se vozili in uganjali "revolucionijo" pred vami, vi pa ste bili naivni in ste jim vse verjeli in jim vse zaupali.

Lagali so vam, da smo mi ne pošteni, da nas je treba "zrušiti", mi pa smo vas svarili, da ne smete verjeti volku v ovčji koži.

Radnički dom je imel dohodek in bi bil lahko polovico iz-

V TEJ ŠTEVILKI
ROMAN
na 5. strani
"SIBIRSKI PUNT"

Mulberry, in za poslanca v agitatorica angleške delavske stranke. Bila je članica angleškega parlamenta, in v angleškem unijskem gibanju je imela važna odborniška mesta. Je dobra govornica, vsled česar je vabljena v razne dežele, da predava na delavskih shodih.

Razpravljal se je nadalje o osmih rednem zboru, ki se vrši to pomlad. Splošno mnenje je, da pošljemo vsaj enega zastopnika na to zborovanje. Da dobimo sredstva, priredi klub veselico v soboto 12. aprila v Yale. Želimo, da bi druga društva v tej okolici ne prijeljala veselic na omenjeni datum, nego da posepite našo priredo v priporomore klubu do večjega uspeha. Na programu bo petje, deklamacije, izvrstna godba, plesna in prosta zaba.

Shod socialistične stranke v Crawford County se vrši mesečna marca v Pittsburghu. Datum bo načrtnen pozneje. Po zatrdilu eksekutive soc. stranke bo glavni govornik na tem shodu urednik tedenika "New Leader", sodrug James Oneal iz New Yorka.

Prihodna seja kluba se vrši drugo nedeljo v marcu, to je, dne 9. marca ob 2. popoldne v Yale. Sodružni, pridevi vse na sejo.

Anton Šular.

IZ KANSASA

Arma, Kans. — Dne 16. februarja je v Cockerill-važna seja kluba št. 21 JSZ, ki ima svoj sedež v Armi, a seje pa v različnih naseljih, katerih spadajo pod njegov agitacijski delokrog. Te seje se je udeležil tudi tajnik socialistične stranke v Kansasu, sodrug Ross Magill iz Garnett.

Razpravljal se je največ glede letošnjih volitev v razne državne in okrajne urade. Stranka bo zopet postavila svoje kandidate, ako le mogoče, v vse urade. Socialistični kandidat za senatorja v kansasko urado je v Crawford County s. Roy Staunton iz njega Stephen je splošno znana

Sodruginja Jessie Stephen bo govorila v Illinoisu med premožarji v sledenih krajih:

V sredo 5. marca zvečer v Miners Institute, Collinsville.

V četrtek 6. marca ob 7. zvečer, Miners Hall, Livingston.

V petek 7. marca ob 7:30 zvečer, Miners Hall, Carlinville.

V nedeljo 9. marca ob 2:30 popoldne, Gillespie.

V pondeljek 10. marca bo imela nagovor pred delegati konvencije premožarske unije v Springfieldu.

V torek 11. marca bo govorila v Cantonu, Ill. Sodruginja Stephen je splošno znana

Sodruginja Jessie Stephen bo govorila v Illinoisu med premožarji v sledenih krajih:

V sredo 5. marca zvečer v Miners Institute, Collinsville.

V četrtek 6. marca ob 7. zvečer, Miners Hall, Livingston.

V petek 7. marca ob 7:30 zvečer, Miners Hall, Carlinville.

V nedeljo 9. marca ob 2:30 popoldne, Gillespie.

V pondeljek 10. marca bo imela nagovor pred delegati konvencije premožarske unije v Springfieldu.

V torek 11. marca bo govorila v Cantonu, Ill. Sodruginja Stephen je splošno znana

Sodruginja Jessie Stephen bo govorila v Illinoisu med premožarji v sledenih krajih:

V sredo 5. marca zvečer v Miners Institute, Collinsville.

V četrtek 6. marca ob 7. zvečer, Miners Hall, Livingston.

V petek 7. marca ob 7:30 zvečer, Miners Hall, Carlinville.

V nedeljo 9. marca ob 2:30 popoldne, Gillespie.

V pondeljek 10. marca bo imela nagovor pred delegati konvencije premožarske unije v Springfieldu.

V torek 11. marca bo govorila v Cantonu, Ill. Sodruginja Stephen je splošno znana

Sodruginja Jessie Stephen bo govorila v Illinoisu med premožarji v sledenih krajih:

V sredo 5. marca zvečer v Miners Institute, Collinsville.

V četrtek 6. marca ob 7. zvečer, Miners Hall, Livingston.

V petek 7. marca ob 7:30 zvečer, Miners Hall, Carlinville.

V nedeljo 9. marca ob 2:30 popoldne, Gillespie.

V pondeljek 10. marca bo imela nagovor pred delegati konvencije premožarske unije v Springfieldu.

V torek 11. marca bo govorila v Cantonu, Ill. Sodruginja Stephen je splošno znana

Sodruginja Jessie Stephen bo govorila v Illinoisu med premožarji v sledenih krajih:

V sredo 5. marca zvečer v Miners Institute, Collinsville.

V četrtek 6. marca ob 7. zvečer, Miners Hall, Livingston.

V petek 7. marca ob 7:30 zvečer, Miners Hall, Carlinville.

V nedeljo 9. marca ob 2:30 popoldne, Gillespie.

V pondeljek 10. marca bo imela nagovor pred delegati konvencije premožarske unije v Springfieldu.

V torek 11. marca bo govorila v Cantonu, Ill. Sodruginja Stephen je splošno znana

Sodruginja Jessie Stephen bo govorila v Illinoisu med premožarji v sledenih krajih:

V sredo 5. marca zvečer v Miners Institute, Collinsville.

V četrtek 6. marca ob 7. zvečer, Miners Hall, Livingston.

V petek 7. marca ob 7:30 zvečer, Miners Hall, Carlinville.

V nedeljo 9. marca ob 2:30 popoldne, Gillespie.

V pondeljek 10. marca bo imela nagovor pred delegati konvencije premožarske unije v Springfieldu.

V torek 11. marca bo govorila v Cantonu, Ill. Sodruginja Stephen je splošno znana

Sodruginja Jessie Stephen bo govorila v Illinoisu med premožarji v sledenih krajih:

V sredo 5. marca zvečer v Miners Institute, Collinsville.

V četrtek 6. marca ob 7. zvečer, Miners Hall, Livingston.

Zabavni večer

—priredi—

Društvo "Sosedje" št. 449 S. N. P. J.

CICERO, ILL.

ŽENSKE PROTI PROHIBICIJI

V Washingtonu je v toku kongresna preiskava, oziroma zaslevanje ljudi, ki so za ali proti prohibiciji. Oboji dokazujejo pravnost svojega stališča. Eni pravijo, da je prohibicija pogibeljna in kvarljiva posebno mladini, drugi pa, da je prisnala mir in srečo tisočim družinam ter zelo pomnila ljudsko blagostanje. Na sliki so članice ženske deputacije iz raznih mest, ki je bila pred komisijo in je zagovarjala modificiranje, oziroma odpravo prohibicije. Slovenske deputacije morda ne bo pred kongresom, kajti kot razvidno iz poročil, se prohibicija našega ljudstva zelo malo tiče.

DOPISI

PRI NAS IN DRUGOD.

Cleveland, O. — V nedeljo 16. februarja se je vršila skupna seja članstva klubov št. 27 in 49 JSZ. v prostorijah prvega v Slov. nar. domu na St. Clair Ave. Razprave so se tikale v činoma taktike teh dveh klubov.

Skljenjeno je bilo, da se družba skupna seja vrši v nedeljo 16. marca, na kateri bo zastopan tudi klub v Newburgu. Razprave bodo o sledenih točkah, ki jih je določila prošla seja:

- 1.) Poročila funkcionarjev.
- 2.) Kampanja socialistične stranke za pridavanje novega članstva.
- 3.) Agitacija za razširjanje "Proletarca".
- 4.) Prihodnji zbor J. S. Z.
- 5.) Reorganiziranje kluba v West Parku.
- 6.) Akcija za ustanovitev kluba JSZ. v Euclidu, O.
- 7.) Razno.

Ako bomo ta spored ugodno rešili, bomo na svoje delo lahko ponosni in naše gibanje v slovenski metropoli bo napredovalo.

Na sejo v nedeljo 16. marca so vabljeni vsi člani JSZ. v Clevelandu in okolicu, in vsi somišljeniki socialističnega gibanja. Posebno se obračamo na zavedne delavce v okrožjih, kjer še ni kluba, kot na one v Euclidu in West Parku, da pridejo na prihodnjem sejo.

Zborovalcem bo podal poročilo delegat konvencije ohiske soc. stranke, ki se bo vršila 8. in 9. marca, po poročilih pa bomo obravnavali prej označene točke dnevnega reda. — Louis Zorko.

JOŠKO OVEN BO PREDAVAL V KLUBU ŠT. 1 J. S. Z. O PARIZU

Chicago, Ill. — V petek 28. februarja bo predaval v spodnjih dvorani SNPJ. sodrug Joško Oven o Parizu. Seja se začne ob 8. zvečer, zato ste prošeni, da pridejte točno, ker bo predavanje vzel uro in pol.

Na dnevnem redu seje bodo poročila in pa zaključenje glasovanja o sedežu našega prihodnjega zborna.

Vstop na predavanje prost članom in nečlanom. Povabite s seboj prijatelje in znance. P. O.

V soboto 1. marca 1930

v Masarykovi šoli na 57th Ave in 22nd Pl.

VSTOPNINA 35c

PRIČETEK OB 8. ZVEČER.

Izvrstna godba.

poselnih delavcev pred ogromno poslopje Seaman Body Corp., kjer izdelujejo strehe za Nash avtomobile. Pol ure kasneje je bilo pred vhodom nad 500 mož, ob sedmi uri pa več ko tisoč. Ob polosmi uri je prišlo iz tovarne kakih 70 delavcev in za njimi kmalu druga, večja skupina — bili so poslani domov za nedoločen čas.

vestjo, da sva izvršila veliko delo.

Med Slovenci v Milwaukee delavska vprašanja sedaj niso na dnevnem redu; te nas sedaj ne brigajo. Brskamo po ustavi in pravilih J. P. Z. S. in napredujemo — v zdražbi in prepri.

Clovek, ki še ni videl ameriškega tovaren znotraj, ne mara delavskega vprašanja; od nekdaj mu je glavni cilj, da bi živel od dela drugih. In ker ve, da mu je to mogoče samo ako je masa bedasta, deluje z vsemi silami, da jo poneumno in odvrača od nje vsako napredno, to je resnično napredno, na podlagi proletarske kulture in razrednega boja temelječe izobraževalno delo.

Zadnji teden je moj znanec pustil delo pri Fordu, dasiravno je vedel, da bo težko dobil drugega. "Zakaj si pustil to delo?" "Ako bi ostal v tem peku še par tednov, bi moral v bolnišnico." Ford pa plača sedaj en dolar več na dan —

V Conservatory dvorani je pred več tedni predaval neki časnikar o novi Rusiji. Dvorana je določena samo za "boljše", to je buržoazne kroge. Predaval telj je bil na študijskem potovanju v sovjetski Rusiji; mudil se je tam šest mesecev.

Krajši delovni čas, starostno zavarovanje, zavarovanje brez posebnih, boljše postave, delavske organizacije, vse to nas ne briga. Lotila se nas je starokradska liberalna manjšina iz predvojnih časov in domišljija, da bomo postali veliki, ugledni in grozno pametni, ako prirejamo bankete in držimo neslavne govore, katerim se potem trezni sami smejimo ...

Spartak.

Seznam priredb čikaških društev in klubov.

FEBRUAR.

Klub it. 1 JSZ. — Predavanje v petek 28. februarja v dvorani SNPJ. Predaval bo Joško Oven o Parizu.

MAREC.

Druž. it. 270 SNPJ. v Lyonsu predi plesno veselico 1. marca v dvorani Sokol Sloven na Gage Ave. in 41st St.

"Sosedje" it. 449 SNPJ. — Plesna zabava v soboto 1. marca v Masarykovi šoli v Ciceru.

Žensko društvo "Bled". Maškarada v soboto 1. marca v Flainerjevi dvorani, 1638 N. Halsted St.

Zbor "Prešeren". — Dramska predstava v nedeljo 2. marca, dvorana SNPJ.

"Pioner" it. 559 SNPJ. — V torek 4. marca pustna zabava v dvorani SNPJ.

Klub it. 1 JSZ. — V nedeljo 30. marca dramska predstava v dvorani ČSPS.

APRIL.

Zbor "Sava". — V nedeljo 27. aprila opereta predstava v dvorani ČSPS.

MAJ.

Klub it. 1 JSZ. — V četrtek 1. maja prvomajska slavnost v dvorani SNPJ.

Svetozar Banovec bo imel koncert v Orchester Hall v nedeljo 18. maja.

JULIJ.

SSPZ. — Izlet čikaškega članstva SSPZ. dne 4. julija v Cleveland.

"Sosedje" it. 449 SNPJ. — Piknik v nedeljo 13. julija pri Štečinarju.

Pioneer it. 559 SNPJ. — Piknik v nedeljo 20. julija na Bergmannovem vrhu.

Ako priredba vaše organizacije še ni v tem seznamu, nam sporočite podrobnosti, da jo uvrstimo.

Najboljši jugoslovanski socialistični list je "Proletar". Prinaša članke, razprave in pregled delavskega gibanja po svetu ter opise aktivnosti v naših naseljih na polju socialističnega in kulturnega dela. Naročite ga.

SLOVENCEM PRIPOROČAMO KAVARNO

MERKUR

3551 W. 26th St.,

CHICAGO, ILL.

(V bližini urada SNPJ in

Proletarca.)

FINA KUHINJA IN

POSTREŽBA.

KARL GLASER, lastnik.

Dr. John J. Zavertnik

PHYSICIAN and SURGEON

Office hours at 3724 W. 26th Street

Tel. Crawford 2212.

1:30 — 3:30 — 6:30 — 8:30 Daily

at Hlavaty's Drug Store

1858 WEST 22ND ST.

4:30 — 6:00 p. m. daily.

Except Wed. and Sunday only by

appointments.

Residence Tel.: Crawford 8440.

VINKO ARBANAS

1320 W. 18th St., Chicago, Ill.

Telefon Canal 4340.

SLOVENSKO-HRVATSKA

TRGOVINA CVETLIC.

Sveže cvetlice za ples, svadbe,

pogrebe itd.

Dr. Andrew Furlan

ZOBOZDRAVNIK

vogal Crawford and

Odgen Ave.

(Odgen Bank Bidg.)

Uradne ure: Od 9. do 12. dop.

od 1. do 5. popoldne in od 6. do

9. zvečer. Ob sredah od 9. do

12. dop., in od 6. do 9. zvečer.

Tel. Crawford 2893.

Tel. na domu Rockwell 2816.

FENCL'S

RESTAVRACIJA IN KAVARNA

2609 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Tel. Crawford 1382.

Pristna in okusna domača jedila. Cene zmerne. Postrežba točna.

The Milwaukee Leader'

Največji ameriški socialistični dnevnik. — Naročnina: \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 528 Juneau Ave. MILWAUKEE, WIS.

Frank Mivšek

Coal, Coke and Wood. — Gravel. WAUKESHA, ILL. Phone 2726.

Martin Baretincic & Son

POGREBNI ZAVOD

324 Broad Street

Tel. 1475. JOHNSTOWN, PA.

Dr. Otis M. Walter

ZDRAVNIK IN KIRURG

4002 West 26th Street, CHICAGO, ILL.

V uradu od 1 do 6. popoldne, v tork. četrtek in petek od 1. pop. do 8. zvečer.

Tel. LAWNDALE 4872.

V FRANCES WILLARD BOLNISNICI

od 9. do 10. dopoldan ob torkih, četrtekih in sobotah.

Victor Navinshek

331 Greeve Street, CONEMAUGH, PA.

Društvene potrebljnine: regalije, prekoramicne, znaki, uniforme. — Svilene zastave, slovenske, hravtike in ameriške. Zaloge godbenih instrumentov in finih

COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hravtikov plošč.

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošljite řírom Amerike. Se priporočam.

POTOM BRZOJAVA!

MILLARD STATE BANK

3643-3645 W. 26th St., at Millard Avenue, Chicago, Ill.

pošilja denar v Jugoslavijo brez posebnih stroškov za hrojav, bodisi in dolarskih ali in dinarskih nakazilih. Poslana vsota bo izplačana na pošttem uradu v 3. do 5. dneh, in to brez odbitka.

Mi smo potrošili mnogo časa in denarja, da smo uvedli ta izredni način pošiljanja denarja popolnoma v vašo korist. Poslušite se ga in nikoli več ne boste na drugi način pošiljali svojega denarja v star kraj.

Naše hrojavne cene so običajno nižje od poštnih cen bodisi katerekoli druge banke.

Za pošiljanje večjih vsot vprašajte za naše posebne cene.

URADNE URE:

V pondeljek in četrtek od 9. zjutraj do 8. zvečer; v tork. sredo in petek od 9. zjutraj do 5. popoldne; v soboto od 9. zjutraj do 3. popoldne.

NAJVEČJA SLOVANSKA TISKARNA V AMERIKI

JE

NARODNA TISKARNA

2142-2150 BLUE ISLAND AVENUE

CHICAGO, ILL.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvatskem, Slovaškem, Češkem, Poljskem, Mussoliniho in Horthyjevo diktatu, svetovno vojno, blazino oboroženje, brezposebnost in vse druge zle posledice nesmiselnega kapitalističnega sistema. — Diskuzija je bila zaključena nenadoma, toda nadaljevala se je v posameznih skupinah. S prijateljem sva odšla kot zmagovalca, z za-

Pristopajte k SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI.

PROLETAREC

List za interese delavskega ljudstva.

Izhaja vsak četrtek.
Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba,
Chicago, Ill.

Glasilo Jugoslovenske Socialistične Zveze

NAROČNINA za Zedinjeno države in Kanado za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75; za četrtek leta \$1.00.—
Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopisi in oglasi morajo biti v našem uradu najpoznejše do pondeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega teden.

PROLETAREC

Published every Thursday by the Jugoslav Workmen's Publishing Co., Inc.
Established 1906.

Editor ..... Frank Zaitz
Business Manager ..... Charles Pogorelec

SUBSCRIPTION RATES:
United States and Canada, One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.—Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

Address.

PROLETAREC

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Telephone: Rockwell 2864.

546

U. M. W. OF A.

V uniji premogarjev (U. M. W. of A.) traja že več mesecev boj med odborom 12. ali illinoiskega distrikta in med glavnim odborom v Indianapolisu z Lewisom na čelu. Prvi par sodnih odlokov je bilo v prilog odboru illinoiskega distrikta, toda Lewis bo nadaljuje. Njegovo geslo je, "kontroliraj, ako pa ne, tedaj zruši, kar ti je na poti."

Dejstvo je, da ako bi sedaj premogovniške družbe v Illinoisu hotele, bi brez večjih težav uničile unijo ruderjev. Illinoiski distrikt je na poljih mehkega premoga edini, ki je še močno organiziran. Drugod je unija razpadla ali pa životari.

Vsi prijatelji pravega delavskega unionizma žele, da zmaga v notranjih bojih v U. M. W. poštena delavska stvar. Lewis je bil grobok upravljalnik ruderjev. Cimpres se ga otrese, toliko bolje. Ali tudi v odboru illinoiskega distrikta so osebe, katerim se ne more zapustiti. Dobro znamenje je, da se okoli tednika "Illinois Miner", ki ga ureuje Oscar Ameringer, zbirajo progresivni ruderji in ga širijo po vseh premogovniških revirjih.

U. M. W. je bila nekoč največja unija v tej deželi. Bila je industrialna unija, progresivna v svojih stremljenjih in nazorih. Prišlo pa je v njo, posebno med vojno, do oblasti reakcionarno vodstvo, kateremu načeljuje skrajno nazadnjaški, toda nadut in energičen politik republikanske stranke, John L. Lewis, in rezultat je, da je ostalo le še okostje te nekoč vzor unije.

Zavedni premogarji ne bodo brez organizacije. Toda predno jo zopet dvignejo do višine kakor je bila nekoč, bo vzel še dolgo in bo zahtevalo mnogo dela in žrtv. Pa še nekaj. Dokler je vladal v U. M. W. socialistični duh, je bila živa, agresivna organizacija. Ko so se v vojni histeriji urinili v njo "patriotje" in klanovci, je začela iti njena bojevnost in morala navzdol. Socialistični duh stimulira unije, daje jim pogoje za življenje; konservativni in kapitalistični "patriotični" jih zastruplja in spravlja v mrtvilo.

Proti sedenju in za večjo rabo nog

Na konvenciji tovarnarjev za obuvala, ki se je vršila nedavno v New Yorku, so se čule pritožbe, da Amerikanici manj in manj hodijo in logično porabijo vsled tega čezdalje manj obuval. Iz hiše gre v domač avto, ali v električno karo, ali v avtobus. pride do velikega poslopja, gre v vežo in tu na elevator, potem pa k stolu, na katerem sedi ves dan. V tovarnah je vedno več delavcev, ki sede operirajo stroje, ali pa imajo delo, ki zahteva zelo malo potike v tej ali oni smeri.

Po vojni se je pa tudi prispevali do časopisje industrializiralo, to je, postal je samo sebi namen. Ustvarili so se konzorciji, ki imajo samo ta interes, da časopisje uspeva in da imajo v rokah orozje, s katerim delajo v javnosti reklamo zase. Časopisje "Jutro"-vega koncerna se je tehnično visoko razvilo, idejno pa je propadlo. Sploh nima idej. Kje je nedanja demokratičnost, svobodomiselnost? Cekin dobi, kdor pove, kakšne ideje pravzaprav zastopa to časopisje.

"Slovenec" je postal dnevnik nekaj pred 45. leti. Lastniki "Slovenca" so asociacije, katerih člani morejo biti izključeni na duhovniki. Naravno je, da ima ta ob vsakršnih okoliščinah pred očmi interes cerkvene hierarhije, interes in potrebe ljudstva in naroda pa samo toliko, v kolikor se absolutno ne skladajo s koristmi cerkvene hierarhije. To treba imeti pred očmi, kadar vzamemo v roko "Slovenca" ali njemu soroden list.

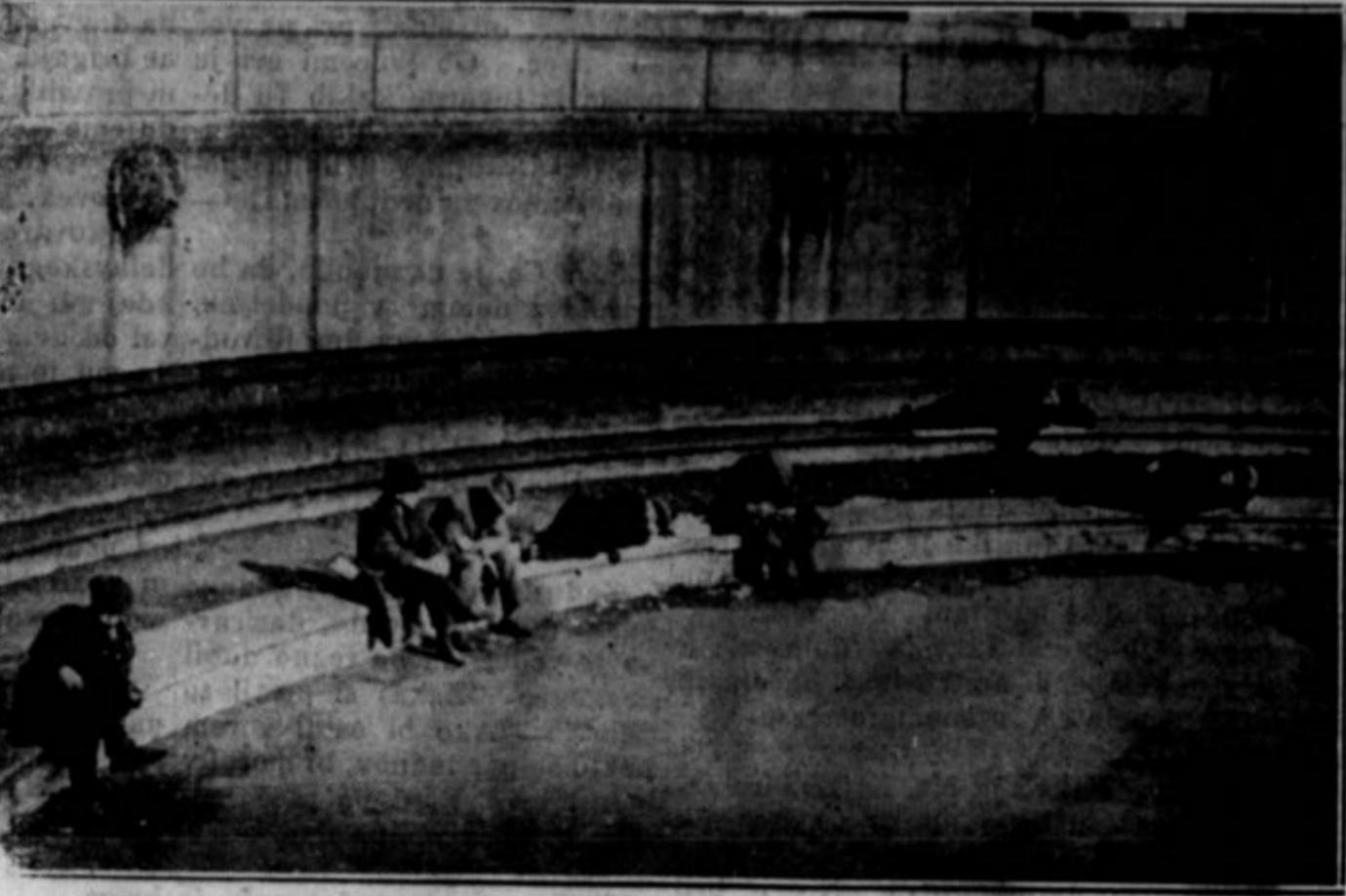
Mussolini in Ameriška legija

Ko so listi poročali, da so vodilni uradniki Ameriške legije povabili na svojo prihodnjo konvencijo, ki bo letos v reakcionarnem, sve-tohinskom Bostonu, Benito Mussoliniju, so se popraskali mnogi "liberalci", ki so prijatelji Ameriške legije. Tudi med unijskimi odborniki je bil marsikdo ki je prišel vsled svojih simpatij do Legije v zadrgo.

Mussolini se vabil seveda ne bo odzval, niti ni odbor Legije pričakoval, da se odzove. S tem činom je hotel ameriškemu svetu le izrazito pokazati, kaj je program Ameriške legije. Njen program je fašizem.

Za socializem ne zadostuje reči: "Tako mislim". Le kdor lahko pravi: "To vem in znam," bo varen, da je na pravi poti.

Brezposelnici v Chicagu iščejo solnca

godlji. Upam, da bo sezona klobas kmalu pri kraju.

Bystander.

Iz Montane.

Romarci v Montani pripravljajo, naj ne hodijo k polnočnemu na sveti večer, in pa, da naj neha zaničevati delavske liste, kakor je "Proletarec". Potem bo dokazala, da je res izpozna na mladosti farovje in božje poti, kakor se izraža v "P." Montančan.

Zamorci in mi.

Neko društvo v neki naselbini je najelo za svojo veselico slovensko dvorano. Vse O. K. Najelo je zamorski orkester. No good! Direktorji se je uprl —nak, ne bodo igrali, ne podstreho našega svetišča! Pa res niso. Tudi nekdo, ki je drugačič velik radikal in je za epakopravnost plemen, je nastopil proti enakopravnosti. Mi smo zanj v Alabami, a ne pri nas, "pod našo delavsko streho". Društvo je imelo ples v drugi dvorani in "zamorci so igrali. Občinstva se je kar trlo. "Nigri pa res fajn šipajo", so komentirali rojaki.

Zamorski orkestri nastopajo v najboljših gledališčih, v dvoranah, in celo v Ljubljani že šipajo "nigri". Ali se bi naš dom podrl, če bi se dotična veselica vrnila v njemu? Ali se bi okužil? Ali bi morda počrneli vsled prevelike bližnine črnih obrazov? Cujem, da bodo delničarji na bodoči seji vzel v pretes ta vprašanja.

Detroitski kritik.

Res je tako.

Tisti, ki so najbolj proti Izobraževalni akciji, so najbolj potrebeni izobrazbe v delavskem duhu. — Filozof.

Socialisti po 50c.

Če so tisti, ki so v časi plačevali 50c na mesec zato, da so bili "socialisti", res socialisti po prepričanju, naj delajo socialistično in odstranijo iz socialističnih vrst kar je slabega. A meni se zdi, da so bili oni slabii, pa so se odstranili. Njihovo delo dokazuje, da niso bili socialisti, le v knjigi so bili zabeleženi, da so, ker so plačevali članarino. — Janez Spoznavalec.

Zelo napredujemo.

Pri nas zelo napredujemo. Butler St. se lepa, business rate, naše organizacije provčitajo, tujerodci načislajo. To se je zadnjih mojemu staremu sanjalo. — Pittsburška cekarica.

Za socialistično probubo.

Predlagam našim klubom v metropoli program: Načelnost v bojih. Na osebne napade načelne odgovore. Socialistično nastopanje socialistov vsikdar in povsod. Organiziranje za politične boje. Pritegnitev mladine v naše vrste. — Jerry Pengov.

Ni miru, pa ga ni.

"Dokument sramote" je objavljival odrešitev. Nič več ne bo boja, junak si, ker si razkrinkoval! Skadil se je dim in je ostalo kakor poprej. Čudno! In vsi — prav vse smo za slog, prijateljstvo, za dom, vse smo požrtvovalni, pa vendar vlečemo na vse strani in vpijemo druga na drugega. Kam se bomo zvlekli? — Collinwoodski radovedo.

Rojstvo "miru in sloga".

V Collinwoodu so raznesli letak, v katerem so vabilo ljudi na sestanek za ustanovitev kluba "mir in sloga". Prišli so. Takoj ko se je pojavil otvoritelj, je nastal v dvorani nemir in nesloga. Nekdo sklical je pozval detektive. Izgnali so večino. Potem sta bila kar dva sestanka za mir in sloga. — Reporter.

Pivo, Smith in Thomas.

Leta 1928 so delavci volili Smitha in Hooverja, prvega, da bi jim dal pivo, drugega, da si ohranijo delo. Če bi glasovali za Thomasa, bi vrgli svoj glas "proč". Po volitvah sta jih vrgla proč Smith in Hoover, namreč Janeze. — Anton Kmetec.

Godlja.

Ure, paraziti, zlatnina, izobrazvalna akcija, jednota, politika, samostojna kultura, ljudski glas, božji glas, slabci socialisti in še veliko drugega je v posrečila. — A. M.

Zanimiv del "Proletarca" so dopisni. Pristopite v krog naših dopisnikov ter sotrudnikov tudi vi.

TUDI DIKTATURE PADAJO

Ob priliki padca Primo de Rivere.

Piše za Proletarca S. Publicus.

Že star pregovor pravi: Kdor se bori z mečem, bo z mečem pokončan. Tudi zgodovina je dokazala na neštetih primerih, da je ta pregovor pravi.

Povojna doba v Evropi je bila vsa kakor da je zavita v kopreno. Nikjer čistega ozračja, nikjer mogočne sile, ki bi zamogla očistiti ozračje. Sile so se tedaj šele merile. Toliko je na koliko je vas? Kako je bilo mogoče, da se iz tega nejasnega ozračja ni mogel izmengliti svetil in pomenljivo žarek?

Vsi elementi so se borili. Vojna, ki se je borila za "demokracijo", je bila poražena. Sile so delovale in diktatura so se rodile. V megleni dobi, ko je proletariat nasilnim potom hotel izvojevati brez orožja, brez pravih ciljev, brez bridle realnosti svojo zmago, je zašumelo. Niso vedeli množice, kam peljajo nova pota. One so tavale in molile. Molile s frazami in iskale odrešenikov.

Ni li bilo jasno, da bo tisti, ki je vedel, zakan in kako, tisti, ki je že imel oblast, razumel molitev množice?

Pojavile so se diktature.

Počilo je v Italiji.

Počilo je na Poljskem.

Počilo je v Španiji.

Povsod, kjer so množice najbolj molile, tam je najprej počilo. In nastale so diktature podprtje z vojaškimi režimi, ohrabrene z nacionalističnimi idejami in kolorami.

Punti komunizma so bili strti. Socijalne demokracije so bile potisnjene v stran in v opozicijo ...

V Španiji je prevzel vlad general Primo de Rivera. Mož, ki je vedel, kaj zahteva buržauzija, mož, ki je poznal nerazsodnost množice, mož, ki je prekrila vse v povedal svetu, da je napravil red v svoji državi, da je ozdravel državo in narod. Leta in leta je tako govoril in listi so beležili njegove govorje. Finančniki so podpirali liste in svet se je čudil, da je vse tisto in mirno v Španiji.

Vsaka diktatura je kruta. In vsaka diktatura se bori z mečem. Španska diktatura je bila kruta in krvolčna. Obsodbe, ječe, smrt.

Ljudstvo pa je hotelo kruha.

Vsek narod tripi gotove dobo. Potrpi, ker je itak navajen tripeti. Toda tudi vsak narod ima razvit čut svobode. Če je še toliko tepen, če je še toliko trpel in je otopel v svojih bolečinah, da mu je otopel tudi čut za svobodo, enkrat se je le zdramil, ker je bilo zadosti in je bila kupa polna. Človek čaka, tudi masa čaka, toda, ko pride trenotek, ko občutijo vse težko svoj bič na plečih, tedaj grmi in noge cepečata ...

Na Španskem je bilo tako. Generalitet in visoki del vojaštva, to so bili gospodje. A inteligenca, probujajoči se industrijski proletariat, zavedni agrarci, to je bilo ljudstvo, na katemer je stalo glavno breme diktature.

Zastavili so. Demonstracije. Vsi so se uprli. Znanstveni zavodi, univerze, in diktator Primo de Rivera je videl, da mora iti ...

Sest let je vladal general Primo de Rivera. Uvedel je strogost, vsak svoboden pojav je bil v kali zadušen in strt.

Diktature so vse bolne. Tudi španska je bila bolna. Naslanjala se je na klerikalno klico in general Primo de Rivera je našel v njej zaslombo. Zadnje čase ji je hotel dati demokratičen značaj. Z ustanovitvijo svoje posebne "narodne stranke" je hotel uvesti parlamentarizem. Da bi si zasigural parlament, da hotel imeti imenovane parlamentarce, ki jih je izbral iz zanesljivih političnih, vojaških in duhovniških krogov. Toda tudi na parlamentarizem je bil odklonjen. Ljudstvo ga ni maralo.

Ideološko je bila diktatura generala Primo de Rivere absolutno negativna. Njen program je bil abstrakten in ni se mogla zgraditi na takih bazi politična sila, ki bi bila uporabna za vzdržanje diktature. General Primo de Rivera je postal brez moči.

Brezustavno stanje je moralno postabšati vsako rednost v javnem državnem življenju. Hiralo je narodno gospodarstvo, hirala je trgovino in industrijo, obnemogel je proletariat. Splošna gospodarska kriza je zadela občutne vse sloje prebivalstva. Primo de Rivera je obljubil ustavo. Toda ni jo dal. Nezaupanje do njega je povsod naraščalo, zlasti ko so tudi politični ideologi, dasi meščanskega stanja, nastopili proti njemu.

Diktatura Primo de Rivere je padla.

Nadomestil ga je general Beranger. Ni še gotovo, kaj bo ta general napravil. Bo li upošteval mnenja nezadovoljnih državljanov, ali bo po naročilu kralja, izboljšal — diktatoratu de Rivere?

Med španskim ljudstvom vre. Iz Pariza prihajajo glasovi španskih emigrantov. Velika opozicionalna propaganda se sklapa v veliko akcijo za vrtnitev Španiji politično demokracijo. Republikansko gibanje se širi.

Diktature generala Primo de Rivere je konec. Prava diktatura še ni padla. Dokler ne bo proletariat zbran pod eno zastavo in dokler ne bo složno nastopil za demokracijo, toliko časa ne bo miru na Španskem, ne bo demokracije.

So pomembni glasovi o koncu monarhije na Španskem, toda republika je šedale. Eno veliko pa je važno in to je treba zapomniti:

Španska diktatura se ruši. Ideja za politično demokracijo prodira.

PAVEL DOROV:

SIBIRSKI PUNT

Ruski roman iz dne državljanke vojne

Prevedel Ivan Vuk.

1. Umik.

S treh strani so naskočili mesto. Od vzhoda in zapada, ob železniški progi prodirajo od postaje do postaje ruski tehnični polki.

Od juga, iz step, poplavljajo z obeh bregov Irtiša kozaki. V širokem plazu gredo naprej.

Vzhodne rdeče čete so imale samo štiri stotnje. Ena stotnja Madjarov, dve stotnji sibirskih rdečevojnikov in ena stotnja železničarskih delavcev. Madjarom zapoveduje Franc, rudečevojnikom Salomon Lobowsky, železničarjem veliki širokopledi Petruhin.

Franc, Salomon, Petruhin tvorijo revolucionarni bojni svet.

Salomon z rdečevojniki zavzame center ob železniški progi. Levo je Franc, desno krilo drži Petruhin s svojimi železničarji.

Umikajo se polagoma trdovratno se borec. Pri vsaki čuvajnici-kretnici se ustavlajo, pri vsaki rezervi železniških pragoval, kot da so to kamene stene. Vsak grmiček, vsak najmanjši hribček jim služi za kritje. Ljudje padajo. Oddelki se tajajo vidno, ali želja, vzdržati vsaj še en dan, narašča vedno bolj. Na postajah se drže do skrajnih mogočnosti.

Iz postajnih poslopij se streljajo strojnici. V čakalnicah se obvezujejo ranjenci, ki niso mogli biti obvezani vsled sovražnega ognja na odprttem polju. Iz poljskih kuhinj se kadi. V naglici se je in nato se zopet beži strelnemu okencu.

Cehi zaustavijo svojo ofenzivo, ko se bliža oklopni vlek postajam in obseplje v poslopij skrite ljudi s kroglama.

In ko se da ukaz k umiku, obleže mnogi v svojih akrališčih s prsti krčevito zasajenimi v zemljo.

Prihajajoči zmagovalci pobirajo ranjence in plenijo mrtve. Trupla zavlečajo stran z železniškega nasipa. Naga trupla in črni vranji, sedeči na brzovajnih žicah kažejo pot v mesto.

V nogu ranjeni rdečevojnik jim pada v roke. Obklopijo ga. Ostrejši od bajonetov so divje bleščeti pogledi, ko zagledajo petrokrako zvezdo na čeladi.

"Pes."

Izprašujejo ga. Rdečevojnik molči.

Vlečjo ga petdeset korakov v polje. V majhni globeli se ustanjuje.

"Sleči se!"

Molč se sleče. Prekriža roke preko prs. Njegov srditi pogled velja onim, ki stope za puškinimi cevimi, nanj gledajoči.

"Rabli! Svobodo rušite! Naj živi . . ."

Salva mu ne da dokončati. Z bajoneti vržejo nago telo v globel.

"Prokleti pes!"

Na levem krilu se zakopije Franc s svojo stotnjo.

Trikrat so naskočili Cehi, trikrat jih vržejo Madjari nazaj. Nato se razvijejo v široko fronto kozaki od reke sem, da obkolijo Madžare. Na levem in desnem krilu segajo daleč v stepo. Črne točke jezdcev se premikajo čez polje — puškinemu strelu nedosegljive. Sedaj se jameta krili upogibati. Bližajo se vedno bolj. Daleč za Madjari s sklene krog. Kakor otrok o morju — je sedaj stotnja, obkoljena od kozakov.

Nobenega izhoda.

Z divjim krikom, sulice pripravljene k sunku, drve kozaki. Krog se zaožuje z vsemi minutami.

Ramo ob rami, tvoreč koncentrirani krog, se strnejo Madjari, Franc drvi, kakor elastična krogla v tem krogu.

"Sodruži! Štedite strelivo. Streljajte dobro!"

Z vodočpalnega stolpa postaje opazuje Salomon s svojim daljnogledom.

"Ne vzdrže. Kozaki jih pomandrajo!" Bolestno se mu skreži obraz. Z globoko skrbjo se napolnijo njegove oči.

"Treba poskusiti."

Stopi s stolpa.

"Andrej! Prevzami poveljstvo! Živahan ogenj. Ne pustite jih blizu. Prva četa za menoj!"

V begu, drug za drugim, pod ognjem češkega oklopnika, od lame do lame, od hribčka do hribčka hiti prva kolona na pomoč Francu.

Ka jih zagledajo kozaki, odprije obroč in levo krilo drvi nasproti. Vržejo se na železničarje, petero proti nemu. Skeče bodljaj začuti Salomon v desnem pleču. Puška mu pada iz rok. Omahne.

"Živega vjamite Žida! Živega!"

Konjska glava zaprha tik pred njegovim

obrazom. Udarec po glavi ga omami. Vse se začne vrteti, vse izgine . . .

K postaji se je vrnilo samo dvaindvajset mož. Dvajset iz stotnje Madjarov in dva iz prve čete železničarjev.

Od postaje do postaje, korak za korakom, z obrazom k sovražniku, se umika severni oddelki. Dimitrija Kiseljova pet dni in pet noči. Na poslednji postaji, ob mostu, se ustavlja. Treba pridobiti na času. Onim v mestu se mora dati možnost, da se pripravijo k obrambi. In iz mesta se brzjavljajo:

"Držite se. Pošiljamo pomoč!"

Dimitrij ve, da ne pride nobena pomoč. Odkad tudi naj pride? Petruhin, Salomon in Franc so na vzhodu. Anton Nosov zadružuje kozake, ki prodrijo iz step. Ne, na kakšno pomoč ni mislit!

"Sodruži, oblubljajo nam pomoč. Ali boljše je, če ne računamo na njo. Sami se moramo držati!"

Pri severnem oddelku je tudi Vera Gnjenvenko — v rokah puška, čez ramo ji visi torbie z obvezami v zdravili. Skupaj z oddelkom vztraja že pet dni in pet noči. Na odprttem polju obvezuje. Ljubezljivo, skrbno. Vsak rdečevojnik ji je dragi sin.

Ne čuti utrujenosti, ne čuti gladu, ne čuti strahu.

"Sodružica Vera, odpočite se nekoliko." Niti ne pogleda ga. Zmaje z glavo:

"Zato sedaj ni časa!"

Krasen glas ima Vera. Kakor električna struja gre skozi vrste:

"In to je poslednji odločilni naš boj . . ."

"Hura. — V boj, v odločilni boj!"

Rdeča zastava plapola v rokah Verinih. Njene mehke gube se ovijajo okrog vitke postave. Navdušenje napojuje prsa in neposredno očarjuje zveni nežen dekliski glas:

"Za internacionalno sleherni zvesto stoj!"

Hura!

Dve češki koloni sta napadli oddelek od dveh strani. Dimitrij udari s puškinim kopitom po tleh.

"Vse zgubljeno! Ne zdržimo!"

Po noči je bil železniški nasip razstreljen, postaja začganja.

Lizajoči ognjeni snopi so leteli k nebu in razsvetljevali pot umikajočemu se oddelku. Umlivali so se v polnem redu. Ob vznožju mosta obstoje.

Parobrod je vozil počasi po Irtišu niz dol. Na jarbovih rdečih zastava. Na obeh straneh dva topa. Med njimi strojne puške.

Ako postanejo kozaki, ki sledi parobrodu na obeh bregovih, preveč predzrni, se postavi parobrod s svojima topoma v bran. Kozaki se potem umaknejo in oddelek Antona Nosova se lahko gre dalje.

Trdo presledovan, nimajo niti trenutek počitka.

Z mrkimi pogledi jih sprejmejo vaščani po vseh. Povsod se čuje, da ni živeža za ljudi, niti krme za živino. Tudi potrebna priprava manjka vedno.

Ali ne razgovarja se mnogo.

Parobrod se ustavi pred takšno vasjo in naperi cevi topov na pterooglje hiše. Ne trača dolgo in vse potrebitno je dobrijeno — živež, krma in priprega. Pri vasi "Črna reka" so kozaki prehiteli Nosova. Pognali so vse prebivalce v stepo. Oddelek Antona Nosova se nastani v praznih hišah.

Po noči izbruhne požar na obeh koncih vasi. Grače rdečevojnikov beže po cestah, krvavoreče razsvetljenih. Ogromne sence jezdecev-kozakov jih pode med gorečimi hišami, kakor pravljicne pošasti.

Pri cerkvi dohite kozaki Antona Nosova z desetimi vojaki.

Prvi pade Anton. Strašen udarec s sabljoi ga zadene preko obraza. Ostrina zareže preko gornje ustnice. Zlati zob zabišči . . .

Se živečemu in trepetajočemu se razdrobičljast, da se poberejo zlati zobi.

Vsi trije oddelki se istočasno bližajo mestu.

Od vzhoda Petruhin in Franc, od zapada Dimitrij Kiseljov in oddelek padlega Antona Nosova — Ob Irtišu.

Samo Anton in Salomon manjkata.

Gost tobakov dim objema izvršni odbor. Strojne puške, gore lent s patroni, ob stenah neštete puške.

Ljudje prihajajo in odhajajo.

Poročila se sprejemajo. Sprejemajo jih Petruhin, Kiseljov in Vera Gnjenvenko.

Andrejevič, predsednik skriva žalost v globoku vdrtli očeh.

"Sodruži, spominjam se padlih junakov."

Stoječ, odkritih glav pojo:

"Kot žrtve ste padli v boju . . ."

(Dalje prihodnjič.)

DRAMA IN GLASBA**"PRISEGA O POLNOČI"****V WAUKEGANU**

K vprizoritvi na waukegan-
skem odru, ki bo v nedeljo

9. marca.

Dramski odsek Slovenskega narodnega doma v Waukeganu vprizori v nedeljo 9. marca ob 3. popoldne v Slov. Narodnem domu drama "Prišega o polnoči", ki jo je napisala Manica Komanova.

Vesbina te krasne igre, ki ima štiri dejanja in se vrši pred 50 leti na Gorenjskem, na kmetih, je v kratkem sledi:

V prvem dejanju se srečamo pri Požarjevih. To je premožna kmetija, kjer gospodari oče Požar in njegova žena Meta. Oba sta ti prava kmečka tipa. Pri hiši je tudi edina hči, mlada krasna Anka, dobro in usmiljeno dekle. Toda zla usoda hoče, da se to ljubko dekle zalubi v mladega in krasnega cigana Marka, ki služi pri Požarjevih za hlapca. To vam je priden, gibčen in pošten dečko, kar je za cigana nekaj izrednega. Vse ga ima rado, še celo domači fantje, ker je izvrsten pevec.

Nadalje se srečamo tudi s članico Selmo, ki pride zvečer k Požarjevihihi k dekletu, Anki, Franici, Jerici in Marici, ki se vračajo s polja domov.

Tu se vam bo nudil prizor, kako Selma prekrije s očetom Požarjem, sosedom očeta Požarja. Vračajoč se s polja ustanovi se pri Požarjevih, da se očetom malo pokramljata, kakor je pač pri takih očancih navada. Dobra kmečka duša ta oče Mrak.

V prvem dejanju bomo videli pravi ciganski šotor, slišali lepo cigansko godbo, gledali mlado mladico ciganko, ki nas bo razveseljevala z vikitimi kretnjami in pristnim ciganskim plesom.

V drugem dejanju nastopiča čolnar, oče Koritnik in staro potovko Lovrinka. Kdo bo ta krošnjarka? Ako se hočeprav iz srca nasmejati, pridi, da sliši pogovor teh dveh oseb, ki igrate poleg Anke in cigana Marka glavne vloge. Iz pogovora radovednega očeta Koritnika in klepetljaste krošnjarke Lovrinke zvemo, da je bila Lovrinka enkrat v Ljubljani dva dni "ob samem ričetu", ker je Požarjevo Anko obdelžila, da jo je videla ponoči samo s ciganom Markom, in ker ni imela prič, je morala odsedeti, prav po nedolžnem, kar se zvezne pozneje. Po Lovrinski odprta priča se na odru vse preplašena Požarjeva Anka. Skrbno noseč košarico seboj približa se očetu Koritniku. V košarici nosi sad svojega grena, ki se ga ne upa imeti doma radi staršev, radi tega se zateče v svoji skrajni sili k očetu Koritniku, ki ga pozna kot dobrega in usmiljenega moža. Anka ga prisili, da jo odpelje s košarico na sredino Save, kjer je moral obljubiti svečano, da bo molčal o vsem, kar je nočno videl in slišal.

Od tod ime igri: Prišega o polnoči. Oče Koritnik, kot dober in usmiljen mož, pristane na Ankino prošnjo, da prevzame otroka v oskrbo, če da je otrok njenega sestrične. To stori Koritnik tem rajše, ker sta s svojo ostarelom ženico ostala brez otrok. Stisnivši mu nagrado v roko se vrne Anka vesela domov, ker ve, da je njen otrok v dobrih rokah, ni pa vedela, da je oče Koritnik vedel tako dobro kakor potovka Lovrinka kako in kaj je z otrokom. Ker hoče Anki radi njene dobre ustreči, zato tudi molči kot grob, — niti svoji ženi ne črhne besedice.

Pozorisce tretjega dejanja je v Koritnikovi koči. Spoznamo njegovo dobro ženico Nežo, ki ljubezljivo skrbi za svojega težko bolnega moža, kakor tudi bližnje sosedje že zna-

najboljše, ker hočejo, da bo predstava res to kar mora biti, in pa, ker hočejo zadovoljiti avdijenco.

Na poset je vabljeno vse tukajšnje občinstvo, in vse priatelji slovenske dramatike v sodnih naselbinah, kot Chicago, Milwaukee, Kenosha, Racine itd.

Ne bo vam žal poseta te predstave. Po programu pa boste imeli lepo zabavo v našem krogu.

Odbor dramskega odseka S. N. D.

Ponovitev slovenske opere
v Clevelandu

Velik profit, toda delavci
ga niso deležni

Žezešniška kompanija Chicago, Burlington & Quincy je napravila v letu 1929 \$29.576, 538 čistega dobička. Vsaka delnica dobi

ANGELO
CERKVENIK:DAJ NAM DANES NAŠ
VSAKDANJI KRUHSocialna povest.
(Ponatis iz knjige
"Cankarjeve
družbe".)

(Dalje.)

Marta je vedela, da ji je Tine, mlad strojnik, vedno za petami. Bil je pa tako boječ, da se ji ni upal nikdar približati, ker so Marto poznali vsi kot energično in nekolicino oblastno dekle... Tinetovo prizadevanje, da bi si pridobil njeno naklonjenost, ji je bilo prijetno, a resnejši ni na fanta nikdar mislil. Preblizu je bila še smrt Martinova in pod arcem je nosila plod... Sploh se je zdela sama sebi že zelo stara, dorasla... Tine pa tako mlad, dasi v resnicni ni bil niti mlajši od nje. Le njegove otroške oči so dajale njezinemu obrazu čisto deški izraz.

— Neumnost, Stana! Povej mi raje, kje stanuješ.

— Danes tukaj, jutri tam.

— Stana, jaz nimam stanovanja. Ali nama ne bi kazalo skupno najeti kakšno podstrešno izbico?

— Ali nisi več pri materi?

Marta ji je razložila, zakaj so jo vrgli na cesto.

— Bedasti ljudje! Jaz bi rada, Marta, pa ne morem. Saj veš: dva dinara zaslужim na uro, deset ur dnevno, povprečno 25 delovnih dni. Zračunaj! Kaj naj s temi petsto dinarčki ukrenem? Naj se oblečem, obujem, naj plačam hrano ali stanovanje?

— Baš zaradi tega, Stana! Če bova plačali vsaka polovico, boš laže živel. Plačali bova vsaka po 50 do 70 dinarjev na mesec.

— Kako si otročja, Marta! Gledati moram, da spim brezplačno...

— Brezplačno? Kako naj to razumem?

— Stvar je zelo preprosta! Po dnevu delam tukaj, zvečer pa se udinjam pri kakšni družini. Ribam, perem, pomivan, šivam... Mesec dni sem pri tej gospe, mesec dni pri kakšni drugi. Kadar postanejo prenesramni, si preberem.

— Zahtevaj raje, naj ti plačajo, Stana; boš na boljšem. Bolj bi ti kazalo najeti kakšno podstrešno izbico in delati za denar. Saj bom moralna tudi jaz dobiti kakšno postransko delo, če bom hotela rediti sebe in dete.

Po dolgem premišljevanju se je Stana odločila, ko jo je neka gospa prav razjezila.

— Marta, sklenila sem sprejeti tvoj predlog, a plačam največ petdeset dinarjev na mesec.

Zvečer je začela Marta hoditi križevo pot iskanja. Kamorkoli je prišla, povsod je srečevala samo malo prijazne obrale.

— Imate otroke?

— Nimam.

— Pa jih boste imeli.

Marsikakšno izbo bi si bila mogla najeti, a najemnine so daleč prekašale njeno plačno možnost.

— Petsto dinarjev?

— Kaj?

— Če vam ni prav, pa zginite! Saj vas nismo vabili!

Drugod so ji pokazali temne luknje brez oken, po zidu pa se je plazila mokra smrt...

— Tristo dinarjev, gospodična!

Nič ni odgovorila. Zamahuila je z roko in odšla.

Po večdnevnem brezplodnem iskanju je potožila nekemu delavskemu zaupniku, kako težko je najti primerno izbo za človeško ceno.

Zaupnik, star, bolehen delavec, ki je staloval v predmetju, se je popraskal za usenom in si izračunal, da bi mu utegnili Marta in Stana plačati vsaj polovico najemnine.

— Vprašal bom ženo, mogoče bomo izpraznili podstrešno izbico. Je čedna in suha.

Prihodnji dan sta se s Stano že vselili v novo stanovanje. Za sobo sta plačali 150 dinarjev; zmenili sta se tako, da bo Stana plačevala eno tretjino, Marta pa, ki je imela večjo plačo, dve tretjini.

Postali sta si kar na tleh.

Stana, žal mi je, da sem te zvabil v ta brlog. Spala si v mehki postelji in v toplem, tukaj pa... Bog ve, kako naju bo zeblo pozimi?

— Raje spim na tleh, nego pri ljudeh, ki sem jim slabša od psa. Prav prejšnji teden sem se sprla z Zavrtnikovo gospo. Jo poznaš? Kdo pa je v mestu ne pozna? Hotela sem porabitati kuhinjo. Odmaknila sem mizo in prijela za stolico, da bi jo položila na mizo. Baš ko sem prijela za stolico, se je od nekog pripodila tista njena nakaza, nekakšen pes s potlačenim gobcem, in me grdo napadla. Žival mi je zasadila zobe v roko, s katero sem držala stolico. Seveda sem ga lopnila s stolico po glavi... Revez se je tako prekopicil, da se mi je kar zasmilil.

— Klapa kmetavarska, je zavpila nad menoj, ali ste čisto ob pamet? Takšno dragoceno žival mi boste ugonobili.

— Kaj, gospa, ta grda stvar je dragocena žival?

— Kmet zarobljen!

— Kaj? Moj mali Fifi, da vas je ugriznil! Čisto nemogoče Se nikdar ni nikogar ugriznil.

— Potem je mene prvo, poglejte!

Pokazala sem ji roko.

— Moj Bog, to vendar nič ni! Pes drugega ugrizne. Ali ne vidite, da se je samo igral? Mlad pes je ves igračast, wie ein ausgelassenes Kind, mein Gott!

— Tudi jaz sem se samo igrala, gospa, ko sem mu dala okrog ušes!

DOPIS

MILWAUKEE IN OKOLICA.

Naš "napredek".

Eine herzlose Bäuerin! Kaj drugega bi mogel človek od vas pričakovati?! Da mi pri tej priči zapustite hišo, nesrečna ženska! Sie hätte ihn bald totgeschlagen! Du mein armer, allerliebstes Fiferli.

Kaj sem hotela? Smejala sem se in sem šla. Ze preje sem bila opazila, da dobiva gospod Fifi boljšo večerjo nego jaz, da o postelji in kopanju niti ne govorim.

Das allerliebstes Fiferli se je kopjal vsak teden najmanj dvakrat, za večerjo so mu servirali vsak dan, razen ob petkih, naraven zrezek, ob nedeljah dunajskega. Jaz pa sem dobivala skoraj vsak dan krompir na salati, ostanke od obedu ali vodenog kavo.

— Si huda na psa, Stana?

— Beži, zakaj na psa? Le tisti prismodi bi privoščila samo en mesec svojega življence.

Pozno v nočji je pripovedovala svoje doživljaje pri različnih rodbinah, ki se tako rade imenujejo "ugledne rodbine", pri dama "iz družbe".... In obe sta se smejavili. Stani ni manjkalo humorja; kopičila je anekdotu na anekdotu s toliko živahnostjo, zmislim za lepo obliko in s toliko rutino, da je Marta povsem potegnila v vrtinec semešnih dogodivščin, da je bila vsaj nekoliko ur vesela in razposajena, da je pozabila nase in na tisto, kar jo morda že jutri ali po južnem čaka. V njej se je kljub najžalostenejši okolici in bednemu položaju oživel očetov temperament veselja, smeha, občutja sreče in zadovoljstva.

— Jaz se vedno smejem, je dejala Stana, in ob nedeljah zabavam najmanj dvajset parov v gostilni "Pri Jožetu". Pripovedujem in fantje se smejejo... Veš, kaj se mi je prijetilo pred nedavnim? Sedeli smo, pili, peili, plesali in ko smo se vsega naveličali, sem pripovedovala dogodivščino, ki sem ji prisostvovala...

— Pri Trotovškovi na B... cesti so namreč pripeljali vsak večer spiritistične seanse. Klicali so duhove. O, Marta, to bi moralati enkrat slišati. Klicali so... Včasih sem mislila, da sem zašla med norce. Po mizi je trgala nevidna roka.

Gospodična Trotovškova je vedno srkala sladko belo kavo. Po nesreči jo je nekoga večera položila na pod poleg trinoge mizice. Ko jo je hotela pozneje popiti, je vsa prebleščila. Skodelica je bila prazna in tako bleščila, kakor da vobče v njej nikdar ni bilo kave...

— Gospode in gospe, je vsa iz sebe zavpila, pa se še dobijo ljudje, ki docista resno trdijo, da ni duhov! Glejte, skodelica je bila polna bele kave in zdaj je prazna...

— A—a—a...

Vsi so korenito na široko zazijali.

— Neverjetno, je dejala neka stara v črno oblečena dama, kako skrbo je duh požidal skodelico...

— Ali prosim, milostiva, was denken Sie eigentlich... Duh reče in skodelica je čista...

— Oprostite... Es ist ja wahr! Er hat ja keine Zunge!

Od tistega časa so redno krmili duhove. Pokazalo se je, da je Napoleon enako lačen kakor Bismarck, da o kakšni Lukreciji Borghia, ki je bila naravnost požrešna, niti ne govorim...

— Was, Pašić wollten sie rufen... Der Mann war ja ein Serbe, meine Herren und Damen! Nur keine Serben!

— Gospode in gospe, je tehtno dejala gospodična Trotovškova, ali ne bi kazalo včasih postreči duhovom tudi z dunajskim zrezkom, s torto, s salato... Naveličali se bodo, če bo moral samo kavo pit...

— Aber selbstverständlich, liebes Fräulein! Vsi so tako žrtvovali primerne vsote.

Stara dama v črnini je sanjarila samo Schubert...

— Für den Schubert bezahle ich... er hat so gerne Wienerschnitzel gegessen...

Gospodična Trotovškova, ki je po čudnem naključju brala v neki reviji slavoslov Cankarju ob obletnici njegove smrti, je mislila, da bi se moral Cankar pogostiti! Er war ja ein Feinschmecker!

Gospod Telekar, znan kritik, estet in literat, se je razhudil:

— Tega Cankarja pa sem res že do grla! Vsa dan so ga vsi časopisi polni! Cankar, Cankar, immer und überall nur Cankar!

— Saj ste vendar baš vi v tisti reviji napisali absolutno pozitivno kritiko o nekakšni žalostni Vidi, kali...

— Že vem, že vem, gospodična! To je nekaj povsem drugega! Veste, na prej sem stvar popolnoma stregal... Ko sem pokazal kritiko svoji ženi in svoji hčerkki, sta obe skočili vame: Ali si neumen? Vsi drugi hvalijo, ti pa boš-trgal! Sebe boš stregal! Res, ne pišeš se zastonj Telekar! Ne razumeš duha časa! Kaj sem hotel? Moral sem napisati novo, absolutno pozitivno kritiko! Wissen Sie, Cankar ist Mode, kakor n. pr. simčevlji ali zvončasta oblika pri ženskih krilih! Glauben Sie mir, es ist dasselbe! Toda tukaj smo med seboj in dobro vemo, koliko smo Cankar cenit!

Der Kerl würde zuletzt, da ga pokličemo... res, norčeval bi se iz nas! Naših zrezkov že ne bo jedel! Rajši jih privoščim magari Šušteršču ali Paščiu...

(Dalje prihodnjic.)

Se 500 dol. hočejo. Enkrat je štu Sloga št. 1 poražena resčlanstvo že žrtvovalo enako lucija, predložena po nelogičnem bloku proti logičnemu glasilu. Isto se je zgodilo tudi pri društvu Napredna Slovenka — ki je s tem napravilo veliko čast svojemu imenu.

Sicer pa je znano tudi vrabcem po strehah, posebno tistim, ki pozna Radota in Ceneta, da bo znak baš tako dolgo v listu, da bo glasilo zopet zagotovljeno, nakar bo Novak zopet nastopil in znak uničil. Dalje prihodnjic. — Spartak.

DOBRA PRIPRAVA

PROTI PREHLADOM

Sedaj je sezona prehladov. Človek slabega zdravja in z zabašnostjo se jih ne more upirati. Tu je čisto navaden nasvet: Vzemite TRINERJEVO GRENKO VINO

— priporočano od več zdravnikov — in rešite vaše telo zaostankov v prebavnih organih, ki ovirajo odpornost. Jemljite ga v malih količinah in redno ter se izognite nepotrebni telesnih bolezni. "St. Louis Mo., 9. nov. Trinerjevo grenko vino čudovito deluje. Jaz se počutim kot nov človek. E. Fabry." V vseh lekarnah. Vzorec dobiti od Jos. Triner Co., 1333 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.'

KUPON ZA BREZPLAČNI VZOREC Dept. 27.

Ime _____
Ulica _____
Mesto in država _____

* * * * * "Proletar" je razširjen med najrazumnnejšimi čitalci slovenskega tiska v Ameriki. Čitate ga tudi vi.

"New Leader"

angleški socialistični tednik.

Izhaja v New Yorku. Naročnišna \$2 na leto, \$1 na pol leta. Najboljši urejevan angleški socialistični list v Ameriki. Mnogo slovenskih delavcev ga čita. Naročniki si ga tudi vi. Naročnišna zaračuna sprejema "Proletar".

*****

Pred 20. leti je nekdo pisal v "Proletarju", da bi si namesto narodnih zastav preskrbeli šolo za našo mladino in si tako zgradili temelj za bodočnost ne samo naroda, ampak tudi Narodnega doma, toda dotični ni smel potem na pikniku in v salune, ker bi mu s pestmi dokazali, da je neumen. Sedaj smo še bolj pametni — najprvo se zgradimo dom — v oblakih seveda — potem pa skrbimo za mladino — če bo mogoče in če nam bo ostalo še kaj sedanje logike.

"Obzor" je dobil nagloma unijski znak. Poprej so bile težave nepremagljive, oziroma neki Novak je zagotovil, da bo zopet značilno doma. Sedaj pa je naenkrat zmanjšalo zaprek in tu je Novaka. Bogme, čudna so pota Stautove predvinitosti.

Kakor hitro je glavni odbor J. P. Z. sklenil izdajati svoje lastno glasilo, je bil znak že v Stautovem žurnalnu. Da pa se prepreči vsako "nazadovanje" v naši naselbini in da si ohramimo "naš list" in vse naše purgarske čednosti, je sveta trojica poskrbela, da je bila pri dru-

Kakor hitro je glavni odbor J. P. Z. sklenil izdajati svoje lastno glasilo, je bil znak že v Stautovem žurnalnu. Da pa se prepreči vsako "nazadovanje" v naši naselbini in da si ohramimo "naš list" in vse naše purgarske čednosti, je sveta trojica poskrbela, da je bila pri dru-

Podpora jubilejni-prvomajski številki Proletarca

I. izkaz.
San Francisco, Calif. — Peter E. Kurnick, \$3.00.
Bridgeport, O. — Klub št. 11 JSZ. \$2.00.
Skupaj v tem izkazu \$5.00.

Sodrugom v Clevelandu.
Sejta kluba št. 27 JSZ se vrže vsak prvi petek ob 7:30 zvečer in vsako treto nedeljo ob 2:30 popoldne v klubovih prostorih v Slov. narodnem domu. Sodruži, prih

A Jugoslav Weekly
Devoted to the Interest
of the Workers.

Official Organ of
Jugoslav Federation, S. P.

PROLETAREC

NO. 1172

Published Weekly at 3639 W. 26th St.

CHICAGO, ILL., FEBRUARY 27th, 1930

Telephone: Rockwell 2864.

VOL. XXV.

REPUBLICAN PROSPERITY

New insolvencies for the month of December were 2,037.

During the year 1929, there were 22,909 business concerns, manufacturing and mercantile, which became insolvent. The total number of business concerns in existence, in this country, was 2,212,779; hence 1.04 per cent of them went under.

The liabilities of the failed concerns were \$483,250,196. The assets were listed as \$226,028,151—but it is a notorious fact that by the time lawyers, trustees and others get through picking the corpses, the assets available for distribution to the creditors dwindle like a snowdrift in the hot sun. Besides, many "assets" which are listed prove to be uncollectable, or are listed too high. It is therefore very safe to say that the creditors of the unfortunate bankrupts in 1929 lost a lot more than the difference between 483 millions and 226 millions.

Such is Republican "prosperity".

And that isn't all of it either. Other concerns escaped the bankruptcy court only by selling out or reorganizing, while innumerable workingmen and their families lived on less than the amount required for a decent standard of living.

Is it not about time something was being done in dead earnest to bring about genuine and universal prosperity, in place of the spurious variety with which so many millions of the people have been "blessed"?

"WORK OR WAGES"

1,500 hungry men stormed the City Hall in Cleveland recently and sounded the demand of "Work or Wages". No matter what you think about that demand, no matter whether demands so voiced are going to result for the good or ill of hungry and jobless rioters, the fact remains that something is fundamentally wrong with our economic system when such a large number of human beings, even in the big city of Cleveland, are so desperately in need that they will stage public demonstrations to advertise their poverty.

Then, too, Cleveland is only one small spot in "prosperous" America. In every state of the nation, in every little village and big city, there are unwanted human beings staring into the future with hopeless eyes; jobless, penniless, credit-less; wondering how they will be able to keep going—merely to exist as a horse exists, on cheap food, cheap clothing, cheap shelter basis.

Poverty, uncertainty, destitution: that is the lot of the working class.

The Reading Labor Advocate.

HUMANITY MUST BE CONSIDERED

Labor serves humanity and the best interests of industry as well by insisting that the worker must be given consideration when changes due to machinery take place. It is bad business to pay no attention to the human factor when new machinery is introduced. It leads to bitterness, despair and misery and is an inexcusable economic waste.

As the executive council of the American Federation of Labor says: "Labor believes introducing machines without considering what the effects will be on employed persons and without planning to prevent hardship is an unnecessary social and economic waste which retards progress."—Toledo Union Leader.

Hillquit Defines Capitalism and Socialism

Morris Hillquit, in debating with a supporter of capitalism recently defined the two systems as follows:

"When we talk about capitalism we mean the present order of things, based primarily on the conception of the industrial process as a private enterprise, conducted by private concerns for private profit, with all the implications, social, political, cultural and intellectual that inevitably flow from such a system. And when we speak of Socialism, we have in mind an order of society based upon the industrial process as a social function, conducted by social agencies, primarily for the interests of the community as a whole, with all the implications, social, political, cultural and intelligent that flow from that."

SILVER JUBILEE NUMBER OF "PROLETAREC"

The year 1930 is the 25th since establishment of the first Jugoslav Labor and Socialist newspaper in America. A small group of intelligent, idealistic workingmen made this attempt in the days of darkness. These men had gained their experience in the school of the German Social Democracy. Their purpose was to bring light to the thousands of immigrants, coming mostly from the agricultural areas of the old land. Most of these immigrants were under the influence of the Catholic priests and clerical politicians of the old country style, hating everything that was not sanctioned by the hierarchy.

These idealists with socialist thought who gathered around the "Proletarec", started to teach the gospel of Solidarity, Socialism and Education to the thousands of our nationals in the coal fields everywhere in the Union; in the Iron Ranges of Minnesota and Michigan; in the copper fields of Butte, Montana, and Calumet, Mich.; among the smelter workers in Colorado, Utah, Montana, etc., in the steel mills and factories of Chicago, Pittsburgh, Joliet, Milwaukee, Cleveland and other industrial centers. They went wherever there were immigrants from the land of the Jugoslaws.

They did not try to become a factor in the national politics of this country. But they did aim to make our nationals a part of the American trade union movement and a part of the American Socialist Party. This paper is a witness that their work was not in vain.

"Proletarec" was established in Chicago as a Slovene (Jugoslav) Socialist Monthly in January 1906. Two years later it became a weekly. Until December 1918, it was published as a newspaper, then it was changed into a magazine form. The economic necessity prompted such action. During the world war it suffered as did all radical labor publications more or less, and its office was raided once, as were also the offices of the Jugoslav Socialist Federation, of which this paper is the official organ.

In 1929 the form of Proletarec was changed again from that of magazine to the seven column standard newspaper of 8 pages. This move was in accordance with the wishes of a great majority of the readers and members of the Federation.

"Proletarec" is one of the oldest Socialist and Labor publications in the United States, especially among the former. Many were established before 1906 and many in the years following, but few were capable of weathering the stormy seas. As one would discontinue, others would appear. However, only a small number of them were able to struggle successfully from year to year and remain on the battlefield. The "Proletarec" has held its ground for over twenty-four years, which is a long period for a foreign language publication of this kind.

We are proud to say that "Proletarec" is a paper of thinking people and is edited as such in both Slovene and English languages. Its readers form the most intelligent group among our nationals in this country.

Our Silver Jubilee number will be out the latter part of April. This will also be the First of May edition of "Proletarec". Its main part will be devoted to articles which will portray the history of this paper and the part it has played in the Socialist movement.

Eight pages of the Silver Jubilee number will be edited in the English language. All comrades and friends are invited to contribute. Send in your articles not later than March 31st.

For your further information: "Proletarec" is owned by the Jugoslav Socialist Federation, affiliated with the Socialist Party since its inception in 1910. Before that year individual Jugoslav branches were affiliated with the Socialist Party. During the World War the main part of our Federation was not swept off by either extremes. We were able to keep our ground and remain all the while an active Socialist organization.

PROSPERITY AMONGST COALMINERS

Daily we read in the newspapers about the suicides, crimes, robberies and racketeering in these days of Hoover's Prosperity. A small community paper in the southwestern part of this State published reports of some twenty banks that had to close their doors. These were within a radius of 50 miles. Frozen assets was the cause for these bank failures. Land values have dropped to the pre-war value. Farmers (the most under paid workers) are bankrupt and they leave their homes to seek jobs in the industrial centers. The coal miners of that section, with starvation knocking at their doors have been unable to withdraw their life's savings. Not long ago I visited one of these mining camps where I spent five years as a miner. The economic conditions there are terrible. Both farmers and miners earn hardly enough to exist. Some of the miners have been displaced by conveyors and many, especially the old ones, have not done a day's work for 18 months. The union has been practically helpless with the great mass of unemployed miners. As the latest reports are released a miners International convention has been called on March 10 at Springfield, Ill. to reorganize their union. It is a big step towards remedying their present evils. With the co-operation of every miner behind this movement nothing should stop it from being a success.

Yes, comrades, we live in the age of prosperity, but it's prosperity for the few who own the industries and exploit the workers. It is they who reap the real prosperity and are responsible for the miserable conditions of the working class. Socialism offers the only solution for the workers. The Socialist principles are industries for the people by the people and for their common good.—John Rak.

Life's Darkest Moment

Barbara (whose first tooth has just dropped out)—Mummy, mummy, quick! I'm coming to pieces!—Passing Show (London).

SEARCHLIGHT

By Donald J. Lotrich

Sava's "Domaca Zabava" was well attended last Saturday night. A well disposed lot of people enjoyed themselves and stayed until late into the night. Music was furnished by the Integrity Red Peppers.

Eight hundred people from all walks of life listened to Norman Thomas deliver the best address he has ever delivered, last Saturday at the Sherman Hotel. Professor Lovett acted as toastmaster. It was one of the biggest banquets ever held in Chicago by any group of labor men.

Professors shared their seats with scholars and workers. This gave Norman Thomas an inspiration to give all that was in him. Questions on various issues were made and answered by our orator. A splendid feeling was created and a general optimistic spirit prevailed.

On Saturday March 1st Cicero's Neighbor Lodge will hold its "Domaca Zabava" at the Masaryk School, 57th Ave. and 22nd Place. They invite all their friends to attend and promise a good time and good music. Admission is only 35 cents.

At times it is well to recede from the daily grind of work and the week end pleasure dances. Amusement of a different nature can be had Saturday evening March 1st at Waukegan, Ill., where the S. N. P. J. bowlers will strive for the supremacy of the Western division. On Sunday March 2nd Seven basketball quintets will also fight it out for the right to compete in the National S. N. P. J. tournament. Chicago will be represented by the Pioneers. They leave on a special car at 9:00 A. M. from the Adams and Wabash Station of the North Shore Line Sunday morning. We would like to fill the Pioneer coach to capacity. Round trip \$1.20.

Illinois is taking the lead to reorganize the United Mine Workers of America. In all the past ten years they have never had the opportunity that has come to them now. A convention has been called for March 10 at Springfield, Ill. Men who have been leaders in the ranks of the miners with progressive thoughts and views have fallen in line behind the Illinois men. They didn't get a chance to turn their ideas into actions under Lewis but under a new administration can lead the men back upon the right road. We acclaim the courage of the Illinois men and have sufficient confidence in them to feel that the rebirth will come and that it will bear good fruit.

Wherever there is a possibility of securing and ad for our Jubilee—May Day issue our friends should not fail to send them in. According to the present plans we will have eight pages of English matter in this edition, besides the sixteen pages of Slovene. We expect the circulation of the Jubilee edition to exceed all previous issues. Six weeks are left for us to perform this job.

Friday night February 28th is meeting night for members of club No. 1 J. S. F. Jos. Owen, well known among our people, will lecture on his travels in Paris, following the regular business session. A good attendance is requested.

Different Incomes

The National Bureau of Economic Research reports that the average salary of salaried employees in 1927 was \$2,084. The average wage of wage workers was \$1,205. The per capita income in that year was \$745. More significant than even these figures showing the extremely low income of the person who has to work for a living, were figures which show that there were 11,000 persons who received incomes of over \$100,000. The total income of these persons was \$3,232,957,000. Only 18.8% was by any stretch of the imagination earned, while 81.2% or over four-fifths of the total was unearned income; that is, income derived from profits on the sale of real estate, stocks, bonds, etc., capital net gain from sale of assets held more than two years, rent, royal ties, interest on investments, and dividends on the stock of domestic corporations.

WHAT THEY ARE SAYING

Adam Coaldigger says: "I see in the paper that my old friend and pal, Cal., has been employed to write a history of the United States in 500 words.

"Some folks may think that is quite a chore but it ain't. Here for instance is a history of the U. S. in seven words that not only tells the past and present, but also the future:

"Revolution"
"Constitution"
"Democracy"
"Rebellion"
"Monopoly"
"Plutocracy"
"Revolution".

HOW HIGH WAGES?

Y. P. S. L. Editorial Service.

A young person has set out to get his first job and is perhaps thoroughly imbued with the feeling that by his diligence, integrity, perseverance, etc. it will be only a short time before he has made a place for himself in the world. Assuming that the job hunter gets a job immediately, the question of how high wages will be is of paramount importance.

For the sake of clarity let us brush away for the time at least the stories of a dozen or more millionaires who, we were taught in school, became wealthy captains of industry by their own individual efforts as well as the examples of one or two of our acquaintances who have salaries of five thousand per year or over. The underlying search will be to find out how high wages can be for the great majority of the working population. For our purpose the following data is significant. In 1927 the American worker produced about \$4,000—enough to ensure a family of five all the necessities and a good many of the luxuries of life. In the same year the United States Bureau of Labor Statistics estimated the minimum amount necessary to maintain a family of five in health and decency as a little more than \$2,000. Yet another government report of the same year shows that even though the wages of high business executives are added in—men who receive ten, twenty, or fifty thousand dollars—the average wage of American workers is about \$1,000 per year. In other words, despite our much talked about prosperity, the average American family lives on a wage which is one-half of what is the absolute minimum for decent living with the difference between the \$4,000 produced and \$1,000 received by the workers going into the pockets of the Rockefellers, Morgans, DuPonts, and the rest of the crew.

This situation roughly sketched above, is the cornerstone of capitalism; a system wherein those who produce get far less than a decent living, while those who merely own, receive more wealth than they can possibly hope to consume.

To help put capitalism in its true light it is well to compare it with other preceding social systems. For example, slavery is usually pictured as a terrible state of society. Yet since the slave was worth money to his master, he was always sure of the essentials of life while his master kept as profit all that the slave had produced above that which had been consumed for the slave's food and shelter. The important fact to remember about slavery is that the slave was always sure of the essentials of life; today the actual majority of American workers, in an era of prosperity, receive about one-half of what has been estimated as a living wage.

We are also outraged at the fact that the peasant had to give half of the produce of his field to the feudal lord. Yet an even more disproportionate injustice exists today when labor, as we have shown in the figures quoted above, is allowed to keep only about one-fourth of what it produces.

The sorry but true fact, therefore, must be faced that as long as capitalism holds sway, the young person lucky enough to get a job will find that in the long run he can not hope to receive by his individual efforts much more than one-fourth of what is the absolute minimum for a decent living. It is only with the coming of Socialism, when workers will get the full value of what they produce, will those who work and without whom society could not exist a day, have reason to hope for a fuller and happier life.

A. H. K.

Why Not Try Disarmament?

What is this London Conference for anyhow? Is it a game of wits between statesmen and their naval advisers? Are we to match battleship as tokens of our pride and power as some women match jewels and with equal futility? Are we simply trying to decide, as G. B. Shaw suggested, the size of shells with which we prefer to be killed? Whatever the answer to these questions, it is profoundly disappointing to find that the American delegation will go no farther toward the abolition of battleships. Indeed it is actually proposing to build a new one! It seems that we must have nothing less than England's best even though there is no thought of war between us and if there were war the English Rodney and our American equivalent for it would have to hide out of the way of airplanes. This business of everlasting matching boat with boat leads to no end at all.

Indeed the whole conference shows the folly of what passes for practical wisdom. Propose complete naval disarmament to the nations and you are labeled a dreamer, a foolish idealist. Yet no one in the world has shown what any nation would lose by complete naval disarmament—comparable to what all nations would gain. Short of complete naval disarmament France has much reason on her side in wanting to keep submarines which England and America, for other than idealistic reason, desire to see abolished. Why should France give up a comparatively cheap and very effective form of naval armament in favor of far more expensive cruisers? While England has her cruisers France will need her submarines. Why not try disarmament, or parity at zero?

Capital came into the world as a result of piracy, slavery and the slave trade, land thefts and graft, and then was nursed by legislation in favor of its owners.

The book of the hour!

"All Quiet on the Western Front"

The greatest war book that has yet been written.

Price \$2.50.

Order from

"PROLETAREC",

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Write for our price list of Slovene and English books.

